

Justyna Konikowska-Kuczyńska

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: j.konikowskakuczynska@uwb.edu.pl

ORCID 0000-0001-9919-9248

DOI: 10.15290/mhi.2018.17.01.12

Odpowiedzialność karna z tytułu nieuprawnionego rozpowszechniania utworu. Stanowiska w doktrynie i orzecznictwie w ujęciu historycznym

ABSTRAKT

Pierwsza polska ustawa o prawie autorskim została uchwalona w 1926 r. W 1952 r. przyjęta zostaje ustawa dostosowująca prawo autorskie do realiów państwa socjalistycznego. Kolejne zmiany przynosi ustawa z 4 lutego 1994 r. W związku z przynależnością Polski do Unii Europejskiej obowiązuje dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. Polska stosuje się również do konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 1886 r. Jednym z ważnych aspektów prawa autorskiego jest kwestia karnoprawnej odpowiedzialności za naruszenia praw autorskich. Istotnym przestępstwem z ustawy o prawie autorskim jest nieuprawnione lub niezgodne z warunkami uprawnienia rozpowszechnianie utworu. Podejmę próbę odpowiedzi na pytanie, jak w Polsce na przestrzeni lat kształtowała się odpowiedzialność karna z tytułu naruszenia praw autorskich polegająca na nieuprawnionym rozpowszechnianiu utworu. Aktualnie przestępstwo to jest powszechnym zjawiskiem, naruszającym prawa majątkowe autorów, na którego wzrost wpłynął rozwój technologii cyfrowych, a szczególnie Internetu.

ABSTRACT

**Criminal responsibility for the unauthorized dissemination of a work.
Positions in doctrine and jurisprudence from the historical perspective**

The first Polish law on copyright was passed in 1926. In 1952, the law of copyright was adapted to reflect socialist realities. Subsequent changes were brought by

the Act of 4 February 1994. In connection with Poland's accession to the European Union, Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001, now applies. Poland is also party to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works from 1886. One of the important aspects of copyright law is the issue of criminal liability for copyright infringement. An important offense of the Copyright Act is the unauthorized or inconsistent publication of a work. The author attempts to answer the question of how in Poland criminal liability for copyright infringement based on the unauthorized dissemination of works has developed over the years. Currently, the crime of violating intellectual property rights is a common phenomenon, the growth of which has been influenced by the development of digital technologies – especially the Internet.

Słowa kluczowe: prawo autorskie, naruszenie prawa autorskiego, odpowiedzialność karna, nieuprawnione rozpowszechnianie utworu

Key words: copyright, infringements of copyright law, criminal liability, disseminates the work without authorization

Stanisław Witkiewicz już 100 lat temu w tekście *Technika przyszłości*, z tomu *Dziwny człowiek* przewidział, że „Z czasem postęp elektrotechniki, czy może jeszcze innej, na jakiejś subtelniejszej, nieznaney dziś sile opartej techniki doprowadzi do tego, że całe dobro, jakie ludzkość w sztuce zgromadziła, stanie się dostępne dla wszystkich, wszędzie i w każdym czasie. Przenoszenie obrazów i dźwięków będzie rzeczą tak łatwą i zwykłą, że wymiana myśli, współrzędność wrażeń i wzruszeń, stanów psychicznych i uczuć, uczyni z ludzkości jakby jedną potężną duszę”¹. Współcześnie Internet daje wiele możliwości w zakresie korzystania z informacji. Stwarza możliwość umieszczania tekstów na swoich stronach, jednak równocześnie powoduje, jak pisze G. Michniewicz², zagrożenia, które wynikają z nieuprawnionego korzystania z zasobów internetu. Czasami korzystanie z internetu może spowodować naruszenie praw autorskich. Są to przypadki korzystania z utworów bez zgody osoby uprawnionej do dysponowania nimi. Przestępstwo nieuprawnionego rozpowszechniania utworu jest najpowszechniejszym zjawiskiem patologicznym, naruszającym prawa majątkowe autorów, na którego wzrost wpłynął rozwój technologii cyfrowej, a szczególnie Internetu³. Należy zgodzić się z J. Raglewskim⁴, że współcześnie powinno się

¹ S. Witkiewicz, *Dziwny człowiek*, Lwów 1903, s. 114.

² G. Michniewicz, *Ochrona własności intelektualnej*, Warszawa 2012, s. 61.

³ M. Ciołek, *Odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego w polskim systemie prawnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2014, nr 103, s. 264.

⁴ J. Raglewski, *Odpowiedzialność karna*, [w:] *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 1395.

wykorzystywać instrumenty prawa karnego do skutecznego zwalczania naruszeń prawa autorskiego i praw pokrewnych. Aktualnie w przestrzeni cyfrowej mamy do czynienia z rosnącą liczbą naruszeń interesów autora⁵. Naruszenie praw autorskich następuje w przypadku nieuprawnionego rozpowszechniania utworu. Interesujące jest, jak na przestrzeni lat zmieniały się poglądy i wykładnia dotycząca nieuprawnionego lub niezgodnego z warunkami uprawnienia rozpowszechniania utworu.

Jednym z ważnych aspektów prawa autorskiego jest kwestia karnoprawnej odpowiedzialności za naruszenia praw autorskich. Przepęstwem jest nieuprawnione lub niezgodne z warunkami uprawnienia rozpowszechnianie utworu określone w art. 116 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁶ (zwanej dalej UPAiPP). W pierwszej kolejności należy zdefiniować przedmiot ochrony prawnej utworu. Zgodnie z definicją legalną zawartą UPAiPP utworem jest „**każdy przejaw działalności twórczej ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia**”. Przykładem nieuprawnionego rozpowszechniania utworu będzie odtwarzanie utworów muzycznych z płyt CD podczas zorganizowanej dyskoteki, umieszczenie na stronie internetowej uzyskanego niezgodnie z prawem programu komputerowego, a także udostępnianie materiałów przez użytkowników Internetu w ramach korzystania z rozwiązań *peer to peer*⁷. W tym miejscu należy wyjaśnić znaczenie terminu, którym posługuje się ustawodawca, a mianowicie „rozpowszechnianie utworu wbrew warunkom”. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 21 października 2003 r. (sygn. akt I KZP 18/03), stwierdził, że „umowa licencyjna jest stosunkiem zobowiązaniowym, który z jednej strony określa uprawnienia udzielane na rzecz licencjobiorcy (np. określenie warunków rozpowszechniania utworu, tj. terminu udzielonego zezwolenia, liczby egzemplarzy, ewentualnie nadań lub wykonań czy sposobu realizacji), z drugiej zaś strony statuuje obowiązek zapłaty (prawo do wynagrodzenia) na rzecz uprawnionego podmiotu, tj. licencjodawcy. W związku z tym, użyte w art. 116 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁸ określenie „wbrew warunkom uprawnienia” odnosi się tylko i wyłącznie do udzielonych mocą licencji uprawnień do rozpowszechniania utworu, nie zaś do obowiązków z niej wynikających (takich jak np. prawo do wynagrodzenia czy obowiązek przedstawiania rozliczeń finansowych). Sąd Najwyższy stwierdził, że brak płatności z tytułu umowy licencyjnej nie stanowi znamion przestępstwa określonego w art. 116. Zauważył także, że „dla bytu

⁵ <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/wybrane-ustawy-szczegol/ustawa-o-prawie-autorskim/50878,Ustawa-o-prawie-autorskim-i-prawach-pokrewnych.html> (09.10.2018).

⁶ Art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

⁷ K. Gienas, *Dystrybucja kopii utworów za pomocą aplikacji peer to peer (P2P)*, „Prokurator” 2005, nr 4, s. 75.

⁸ Dz. U. 2000 nr 80, poz. 904 ze zm.

tego przestępstwa jest więc konieczne, aby sprawca działał bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom. W grę wchodzi zatem świadome działanie sprawcy bez odpowiedniego zezwolenia (w przedmiotowej sprawie – licencji ustawowej albo umownej), pochodzącego od twórcy lub innego uprawnionego podmiotu albo też naruszenie przez sprawcę warunków określonych w posiadanym przez niego zezwoleniu. W analizowanym przepisie art. 116 ust. 1 UPAiPP ustawodawca wyraźnie wskazuje, iż warunkiem koniecznym i kształtującym odpowiedzialność karną jest właśnie brak uprawnienia lub działanie wbrew niemu⁹.

Aktualnie obowiązująca ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych, jak słusznie zauważa J. Raglewski⁹, określa dwa rodzaje odpowiedzialności za czyny godzące w chronione na jej gruncie prawa autorskie i prawa pokrewne: cywilną i karną.

Obecnie nie budzi wątpliwości, że konieczne jest sankcjonowanie naruszeń praw autorskich. Jednak w historii, przez długi czas dominowało przekonanie, że jest to niepotrzebne, ponieważ model ochrony powinien być realizowany tylko w wymiarze cywilnoprawnym¹⁰. Aktualnie uzupełnieniem systemu cywilnoprawnej ochrony jest uregulowana w ustawie odpowiedzialność karna. Już kilkanaście lat temu P. Sedelec zauważył, że: „w ostatnich latach dostrzegalny jest wzrost znaczenia przepisów prawa karnego w dziedzinie ochrony przedmiotów prawa autorskiego, gdyż jak się wskazuje instrumenty prawa cywilnego są często nieskuteczne”¹¹. Autor może skuteczniej dochodzić swoich praw w procesie karnym niż w procesie cywilnym, przez publicznoprawny tryb ścigania przestępstw przeciwko prawom autorskim¹².

Interesujące jest to, że pierwsza polska ustawa o prawie autorskim¹³, uchwalona w 1926 r. nie zawierała w swoich uregulowaniach kwestii nieuprawnionego rozpowszechniania utworu. Przed jej rządami prawo autorskie na ziemiach polskich nie było jednolite, ponieważ po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. państwo polskie odziedziczyło po swoich zaborcach różne systemy praw autorskich¹⁴. Wtedy pierwszy raz w polskim ustawodawstwie sformułowano definicję pojęcia utworu¹⁵. Przedmiot praw autorskich został potraktowany szeroko. W zakresie ochrony autorskich praw osobistych przepisy były postępowe¹⁶.

⁹ J. Raglewski, *Odpowiedzialność karna, Art. 116*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 1395.

¹⁰ *Ibidem*, s. 1396.

¹¹ P. Sedelec, *Przestępstwa naruszające prawa autorskie*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 7-8, s. 85 i nast.

¹² A. Serlikowska, *Naruszenie praw autorskich w Internecie*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2013, t. XIII, s. 150.

¹³ Ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim (Dz. U. 1935 nr 36, poz. 260 ze zm.).

¹⁴ E. Ferenc-Szydełko, *Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 r.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelktualnej” 2000, z. 75, s. 78.

¹⁵ G. Michniewicz, *op. cit.*, s. 13.

¹⁶ S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym, cz. 3, Okres międzywojenny*, Kraków 2001, s. 197.

W 1952 r. przyjęta zostaje ustawa o prawie autorskim¹⁷ dostosowująca prawo autorskie do realiów państwa socjalistycznego. Według S. Grzybowskiego¹⁸ w doktrynie uregulowania ustawy oceniano mało pozytywnie, zarzucając im m.in. zbyt daleko idącą fragmentaryczność, a także niedostosowanie do potrzeb obrotu prawnego. Przepisy ustawy ograniczały prawa podmiotowe przez czynnik administracyjny i uprzywilejowały instytucje państwowe. Istotne jest, nie zawierały definicji utworu ani nie przewidywały zagadnienia nieuprawnionego jego rozpowszechniania.

W trakcie obowiązywania ustawy z 1952 r. pojawiła się potrzeba zmiany jej uregulowań. Należało dostosować je do „warunków rozwijającej się praktyki obrotu prawami autorskimi oraz do znaczącego postępu techniki znajdującego swe odzwierciedlenie w procesach twórczych, w szczególności pojawienia się nowych środków masowej informacji i zmian technologicznych”¹⁹.

Polska zastosowała się do Aktu Paryskiego Konwencji Berneńskiej o Ochronie Dzieł Literackich i Artystycznych z 1971 r.²⁰ Artykuł 10 bis zakładał możliwość zezwolenia na odtwarzanie w prasie, radiu lub telewizji albo na publiczne rozpowszechnianie, za pomocą środków przekazu przewodowego, artykułów na aktualne tematy gospodarcze, polityczne lub religijne, opublikowanych w dziennikach lub czasopismach, bądź mających ten sam charakter, lecz nadawanych drogą radiowo-telewizyjną, jeżeli taka reprodukcja, takie nadanie lub transmisje nie są wyraźnie zastrzeżone. Autorzy utworów literackich i artystycznych, jak pisze G. Michniewicz²¹, mają wyłączne prawo do zezwalania na publiczne rozpowszechnianie swoich utworów za pomocą radia, dlatego powinny mieć odpowiednią ochronę w swoich państwach. W przepisach Konwencji nie znajdziemy jednak zapisów wskazujących podstawy odpowiedzialności karnej.

Następnie została uchwalona ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych²². Uchwalenie ustawy było spowodowane transformacją ustrojową i staraniami o członkostwo we Wspólnotach Europejskich. Ustawa ta zastąpiła ustawę z 1952 r., rozwiązania której nie były odpowiednie do nowych potrzeb: dynamicznego rozwoju techniki i nauki, wynalezieniu i upowszechnieniu nowych środków rejestracji i odtwarzania informacji, obrazu i dźwięku. Ustawa nie mogła w pełni chronić praw autorskich²³.

¹⁷ Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz. U. nr 34, poz. 234 z późn. zm.).

¹⁸ S. Grzybowski, *Prawo autorskie w systemie prawa*, [w:] S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973, s. 69 i nast.

¹⁹ J. Sieńczyło-Chłabicz, *Prawo własności intelektualnej*, Warszawa 2015, s. 35.

²⁰ Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu z dnia 24 lipca 1971 r. (Dz. U. 1990 nr 82, poz. 474 z późn. zm.).

²¹ G. Michniewicz, op. cit., s. 15.

²² Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

²³ M. Mozgawa, J. Radoniewicz, *Przepisy karne w prawie autorskim. Zagadnienia teorii i praktyki*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 7-8, s. 7.

W tworzeniu prawa autorskiego, jak piszą J. Barta i R. Markiewicz²⁴, szczególną rolę odgrywają dyrektywy. W ustawie uwzględniono dyrektywy Unii Europejskiej w zakresie ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych. Jej przepisy dostosowano m.in. do dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r., w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym²⁵. Traktat zharmonizował ramy prawne prawa autorskiego i praw pokrewnych, poprawiając bezpieczeństwo prawne, a zarazem zapewniając wysoki poziom ochrony własności intelektualnej. W art. 4 i 5 zawarte zostały szczegółowe zasady rozpowszechniania utworu.

Od 1 maja 2004 r., czyli od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, na terenie naszego kraju obowiązuje prawo przyjęte w ramach Unii. Zgodnie z art. 9 Konstytucji RP, Polska zobowiązana jest do przestrzegania wiążącego ją prawa międzynarodowego²⁶. W zakresie prawa autorskiego przybiera ono najczęściej formę dyrektyw.

Kwestię odpowiedzialności karnej za czyny godzące w prawa autorskie i prawa pokrewne reguluje UPAiPP. W art. 115-123 znajdują się przepisy regulujące zagadnienia odpowiedzialności karnoprawnej. Mają charakter materialnoprawny, a w sprawach proceduralnych należy odwołać się do postanowień kodeksu postępowania karnego. Wszystkie czyny zabronione wymienione w tych artykułach są przestępstwami, żadne z nich nie może być więc traktowane jako wykroczenie²⁷. Część przestępstw ma charakter kwalifikowany. Zaostrzenie sankcji następuje albo przez uczynienie z popełniania przestępstwa stałego źródła dochodów, albo też organizowanie lub kierowanie działalnością przestępną. Przepisy karne ustawy, jako pozakodeksowe, mają zatem charakter przepisów szczególnych względem kodeksu karnego.

Rozpowszechnienie utworu niezgodne z regulacjami znalazło swoje uregulowanie w art. 116 ustawy. W tekście pierwotnym ustawy²⁸ w art. 116 w ust. 1 kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechniał cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlegał karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny. W ust. 2 art. zapisano, że jeżeli sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlegał karze pozba-

²⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2014, s. 180.

²⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. WE 2001 L 167/10 z późn. zm.).

²⁶ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997 nr 78, poz. 483).

²⁷ M. Ciołek, *Odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego w polskim systemie prawnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2014, nr 103, s. 256.

²⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

wienia wolności do lat 3. Jeżeli natomiast sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa określonego w ust. 1 stałe źródło dochodu albo działalność przestępną, określoną w ust. 1, organizował lub nią kierował, podlegał karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działał nieumyślnie, podlegał karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Zmiany w omawianej materii przyniosła nowelizacja z 1997 r., uchwalone zostały nowe kodeksy karne. W przepisach wprowadzających kodeks karny²⁹ pozostawiono w mocy art. 116 i ust. 2 i 3³⁰. Pojawiła się zmiana dotycząca art. 116 ust. 1 ustawy³¹, który otrzymał sankcje grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat. Ustęp 4 art. 116 ustawy otrzymał brzmienie „podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”³².

Większość przestępstw przeciwko prawom autorskim i prawom pokrewnym ścigana była w trybie prywatnoskargowym, dla kilku – zgodnie z treścią art. 122 UPAiPP – zastrzeżono tryb publicznoskargowy³³. Po nowelizacji ustawy z dnia 9 czerwca 2000 r. zmodyfikowano zasady trybu ścigania przestępstwa z art. 116 ust. 3 – ściganie następuje z urzędu. Wszystkie przestępstwa określone w ustawie pozostały występkami, co pozwoliło wykorzystać w toku postępowania karnego nowe instytucje kodeksu postępowania karnego, np. w stosunku do sprawców przestępstw z art. 116 ust. 3 można było zastosować instytucje z art. 335 k.p.k.³⁴. Po ponadkilkuletnim obowiązywaniu UPAiPP zaistniała możliwość oceny przyjętych w niej rozwiązań oraz konstrukcji prawnych.

W art. 116 spenalizowane są czyny zabronione dotyczące występującego w praktyce zjawiska, które polega na rozpowszechnianiu cudzych przedmiotów praw własności intelektualnej bez zgody uprawnionego podmiotu albo wbrew jego warunkowym, a w rezultacie, jak słusznie zauważa E. Czarny-Drożdziejko³⁵, bez ponoszenia jakichkolwiek związanych z tym obciążeń finansowych. Określane jest ono w literaturze jako „piractwo praw autorskich”.

Komentowany artykuł opisuje znamiona czterech typów czynów zabronionych: dwóch typów podstawowych (ust. 1 i 4) oraz dwóch typów kwalifikowanych

²⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88, poz. 554), art. 5 §1 pkt. 33.

³⁰ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. nr 24, poz. 83 i nr 43 poz. 170 oraz z 1997 nr 43, poz. 272).

³¹ Ibidem.

³² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88, poz. 554), art. 5 §2 pkt. 36.

³³ A. Gerecka-Żołyńska, *Wpływ nowych kodyfikacji karnych na Ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, s. 96.

³⁴ Ibidem, s. 98.

³⁵ E. Czarny-Drożdziejko, *Procedury karne i kary*, [w:] *Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu (WTO)*, red. T. Barta, R. Markiewicz, Kraków 1998, s. 185.

(ust. 2 i 3). Należy zgodzić się z J. Raglewskim³⁶, że w wymiarze praktycznym największe znaczenie ma podstawa odpowiedzialności karnej przewidziana w art. 116 ust. 2. Najczęściej bowiem, jak zauważa autor, rozpowszechnianie cudzego utworu bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom (np. w formie rozpowszechniania płyt CD z nielegalnie zarejestrowanymi na nich utworami muzycznymi, czy programami komputerowymi) ma swoje uzasadnienie w chęci osiągnięcia korzyści majątkowej.

Wszystkie typy czynów zabronionych opisane w komentowanym artykule mają charakter powszechny, tj. mogą być popełnione przez każdą osobę. Należą one do kategorii przestępstw formalnych (bezsłownych). Dokonanie takiego czynu karalnego następuje w momencie ukończenia samej czynności sprawczej. Nie jest zatem konieczne wykazanie, jak zauważa J. Raglewski³⁷, że „w efekcie dopuszczenia się spenalizowanego czynu powstał jakikolwiek uszczerbek w sferze interesów majątkowych podmiotów będących uprawnionymi z tytułu praw autorskich i praw pokrewnych”.

Uregulowania art. 116 gwarantować mają ochronę prawom majątkowym przysługującym zarówno twórcom, jak i innym podmiotom uprawnionym z tytułu praw autorskich lub praw pokrewnych. Jak twierdzi J. Raglewski³⁸ chodzi o przeciwdziałanie naruszaniu interesów ekonomicznych dysponujących takimi prawami, wynikających z eksploatacji przez inne podmioty niż ich prawni użytkownicy. Szeroki jest, jak zauważa autor, zakres możliwych podmiotów pokrzywdzonych popełnionym czynem przestępnym. W przypadku praw autorskich może nim być m.in.: autor (również współautor), pracodawca, producent lub wydawca dzieła zbiorowego. Natomiast przy prawach pokrewnych: artysta wykonawca, producent fonogramu lub wideogramu, organizacja nadawcza w zakresie nadań. Autor wymienia także licencjobiorcę wyłącznego w zakresie tych pól eksploatacji, które objęte zostały umową licencyjną (art. 67 ust. 2).

Czynem skierowanym przeciwko interesom majątkowym autora jest bezprawne rozpowszechnianie cudzego utworu (art. 116 UPAiPP). Należy zgodzić się, że regulacja przyjęta w art. 116 omawianej ustawy, stanowi podstawowy „instrument do walki ze zjawiskiem piractwa w sferze prawa autorskiego”³⁹. Zgodnie z art. 116 kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnia cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Konieczne jest, aby sprawca działał bez uprawnienia lub wbrew jego warunkom. Chodzi o świadome zacho-

³⁶ J. Raglewski, *Odpowiedzialność karna, Art. 116*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 1432-1433.

³⁷ *Ibidem*, s. 1434.

³⁸ *Ibidem*, s. 1433.

³⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 405.

wanie sprawcy, który działa bez zezwolenia twórcy czy innego uprawnionego podmiotu czy też naruszenie przez sprawcę warunków zawartych w posiadanym przez niego zezwoleniu⁴⁰.

Zachowanie sprawcy dotyczy niedozwolonego dokonywania reprodukcji przedmiotów prawa autorskiego dla celów handlowych oraz czynności polegających na handlu tak wytworzonymi kopiami. Czyny takie zarówno w doktrynie, jak też w języku potocznym, jak pisze M. Ciołek⁴¹, określane są mianem piractwa. Omawiając zagadnienie odpowiedzialności za naruszenia autorskich praw majątkowych należy odnieść się do problemów wynikłych na płaszczyźnie środowiska cyfrowego. Czyny kategoryzowane jako piractwo komputerowe wymagają, jak słusznie twierdzi autor⁴², szerokiego zaplecza technologicznego, które posiadają jedynie wyspecjalizowane podmioty. W tej kwestii istotny jest problem odpowiedzialności dostawców sieci internetowych. Odpowiedzialność dostawcy zawartości sieci, czyli osoby faktycznie dopuszczającej się naruszenia jest bezsporna. Natomiast problem podmiotów, których udział w naruszeniu wynika wyłącznie z technologicznych aspektów działalności prowadzonej w zakresie zapewniania dostępu do sieci, budził liczne wątpliwości. Ostatecznie doprowadziło to, jak pisze M. Ciołek, do konieczności rozstrzygnięcia tego problemu na płaszczyźnie Unii Europejskiej. Dokonane to zostało w dyrektywie 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym⁴³. W rezultacie wprowadzono regulację ustawą z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, która nie pozwalała, co do zasady, nakładać na dostawców usług internetowych bezwzględny obowiązek monitorowania informacji udostępnianych za ich pośrednictwem, z wyjątkiem sytuacji, gdy wystąpi o to organ państwowy. Informacja ta wykorzystywana jest na potrzeby prowadzonych przez ten organ postępowań⁴⁴.

Jakie są rozmiary przestępstwa nielegalnego rozpowszechniania utworu z art. 116 ustawy? Punktem wyjścia do oceny jest ukazanie ogólnej liczby popełnianych przestępstw z ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Obrazuje to tabela 1.

⁴⁰ M. Mozgawa, J. Rodaniewicz, *Przepisy karne w prawie autorskim. Zagadnienia teorii i praktyki*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 7-8, s. 14.

⁴¹ M. Ciołek, *Odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego w polskim systemie prawnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2014, nr 103, s. 264.

⁴² *Ibidem*, s. 264.

⁴³ *Ibidem*, s. 264-265.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 265.

Tabela 1. Stwierdzone przestępstwa w latach 1999–2017 z ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Rok	Przestępstwa stwierdzone	Rok	Przestępstwa stwierdzone	Rok	Przestępstwa stwierdzone
1999	2322	2005	9735	2011	10551
2000	4064	2006	10504	2012	10481
2001	9590	2007	12422	2013	6611
2002	11991	2008	9748	2014	4555
2003	11270	2009	18516	2015	6412
2004	13976	2010	9627	2016	5747

Źródło: informacja statystyczna ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/wybrane-ustawy-szczegol/ustawa-o-prawie-autorsk/50878,Ustawa-o-prawie-autorskim-i-prawach-pokrewnych.htm> (09.10.2018).

Z analizy danych zawartych w tabeli wynika, że od 1999 r. do 2004 liczba przestępstw systematycznie wzrastała. W 2005 r. nastąpił spadek, a w roku 2006 i 2007 ich wzrost. W 2008 r. liczba przestępstw spadła, natomiast rok później nastąpił ich gwałtowny wzrost, bo prawie dwukrotnie. W 2010 r. nastąpił spadek liczby przestępstw prawie o połowę, by rok później znowu wzrosnąć. Od 2012 do 2016 można wyraźnie zaobserwować tendencję spadkową.

Jak natomiast w grupie przestępstw przeciwko prawom autorskim i prawom pokrewnym kształtuje się przestępstwo nielegalnego rozpowszechniania utworu z art. 116 ustawy? Dane zawarte w tabeli 2 obrazują to zagadnienie.

Tabela 2. Prawomocnie skazane osoby dorosłe (czyn główny)

Rodzaj przestępstwa	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Art. 115-119	704	545	404	361	239	174	170	134
Art. 116 ust. 1-4	377	308	225	233	139	118	119	95
Art.116 ust. 1	159	115	103	156	80	67	66	46
Art.116 ust. 2	110	85	69	36	30	23	22	17
Art.116 ust. 3	105	105	51	36	24	20	19	13
Art.116 ust. 4	3	3	2	5	5	8	12	19

Źródło: Analiza statystyczna Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie ochrony praw autorskich i praw pokrewnych oraz innych praw własności intelektualnej w latach 2009–2016, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje> (09.10.2018).

Oceniając te dane należy stwierdzić, że w okresie 2009–2016 liczba przestępstw naruszających prawo autorskie i prawa pokrewne (art. 115-119) sukcesywnie malała. Przestępstwo nielegalnego rozpowszechniania utworu z art. 116 na przestrzeni lat również wykazuje tendencję spadkową. W 2009 r. było to aż 377 przestępstw, a w 2016 już tylko 95, czyli prawie cztery razy mniej.

Z analizy powyższych danych można śmiało wysnuć wniosek, że w zakresie czynów naruszających prawa własności intelektualnej społeczeństwo ma coraz większą świadomość.

Podstawowym celem uregulowań prawnych z zakresu prawa autorskiego jest ochrona interesów autora. Przez dynamiczny rozwój sieci komputerowych z Internetem na czele, ochrona prawa autorskiego stała się współcześnie problemem globalnym. Należy mieć świadomość, że za pośrednictwem Internetu rozwijają się będą nowe sposoby naruszania praw twórców. Jak słusznie zauważają J. Barta i R. Markiewicz⁴⁵, kwestia rozwoju środków służących do naruszania prawa autorskiego nie jest tylko zagadnieniem, ale odnosi się także do zasad funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. W związku z różnorodnością wartości, które reprezentowane są w jego ramach, pojawia się potrzeba stworzenia nowych reguł dostępu do informacji oraz dóbr kultury. Istotne jest, aby przez zmiany interesy twórców i użytkowników należy tak zabezpieczyć, by żadna ze stron nie została poszkodowana⁴⁶.

Kilka lat temu powstała ogólnopolska kampania społeczna „Legalna Kultura”⁴⁶, aby promować legalne źródła kultury i edukować społeczeństwo w zakresie ochrony własności intelektualnej. Aby nie naruszać prawa w internecie użytkownicy mogą się zapoznać i korzystać z bazy legalnych źródeł⁴⁸ wskazanych na jej stronie.

Należy zgodzić się z R. Frelkiem⁴⁹, że Internet, który pierwotnie miał służyć celom wojskowym, stał się jedną z największych platform kreatywności społeczeństwa. Podtrzymać należy słuszne stanowisko J. Raglewskiego⁵⁰, że współcześnie nie powinna budzić wątpliwości konieczność wykorzystania instrumentu prawa karnego do zwalczania naruszeń praw autorskich i praw pokrewnych. Należy zwrócić uwagę, jak pisze autor, że w Polsce i na świecie owe naruszenia przybierają postać tzw. piractwa komputerowego i audiowizualnego. Powodują straty finansowe dysponentów tych praw, jak również istotne zmniejszenie przychodów budżetu państwa z tytułu podatku VAT i dochodowego. To właśnie przez odpowiedzialność karną zabezpieczone mają być interesy uprawnionych podmiotów. Jednak ściganie przestępców, jak pisze J. Raglewski⁵¹, jest utrudnione, z uwagi na pojawienie się nowych technologii. Chodzi tu przede wszystkim

⁴⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, s. 428.

⁴⁶ Ibidem, s. 428.

⁴⁷ Współfinansowanie „Legalnej Kultury” i patronat główny objęło MKiDN <http://legalnakultura.pl/pl>, (09.10.2018).

⁴⁸ <http://www.legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla> (09.10.2018).

⁴⁹ R. Frelek, *Własność intelektualna*, [w:] *Internet. Ochrona wolności, własności, bezpieczeństwa*, red. G. Szpor, Warszawa 2011, s. 279.

⁵⁰ J. Raglewski, *Odpowiedzialność karna*, [w:] *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 1395.

⁵¹ J. Raglewski, *Odpowiedzialność karna*, [w:] *ibidem*, s. 1395.

o działania podejmowane w cyberprzestrzeni, w której to właśnie głównie dokonywane są naruszenia praw własności intelektualnej.

Ziściło się to, co 100 lat temu przewidywał Stanisław Witkiewicz w tekście *Technika przyszłości*: postęp elektroniki następuje w bardzo szybkim tempie. Należy mieć na uwadze, że dzięki takiemu narzędziu jak Internet istnieją olbrzymie możliwości dokonywania na niespotykaną wcześniej skalę naruszeń praw autorskich, a technologia informatyczna rozwija się w dużo szybszym tempie niż powstają regulacje prawne⁵². Mając na uwadze powyższe należy przed rozpowszechnieniem danego utworu z treścią chronioną prawem autorskim, zadać sobie pytanie: czy nasze postępowanie nie naruszy interesów autora.

Bibliografia

Akty prawa unijnego

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. WE 2001 L 167/10 z późn. zm.).

Akty prawa polskiego

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

Ustawa o prawie autorskim z dnia 29 marca 1926 r. (Dz. U. 1935 nr 36, poz. 260 ze zm.).

Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz. U. nr 34, poz. 234 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny, (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 554).

Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz. U. 1997 nr 78, poz. 483).

Orzecznictwo

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21.10.2003 r. (sygn. akt I KZP 18/03)

Akty prawa międzynarodowego:

Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu z dnia 24 lipca 1971 r. (Dz. U. 1990 nr 82, poz. 474 z późn. zm.).

Druki zwarte i ciągłe

Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.

Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2014.

⁵² A. Serlikowska, op. cit., s. 164.

- Ciołek M., *Odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego w polskim systemie prawnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2014, nr 103.
- Czerny-Drożdziejko E., *Procedury karne i kary*, [w:] *Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu (WTO)*, red. T. Barta, R. Markiewicz, Kraków 1998.
- Ferenc-Szydełko E., *Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 r.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 2000, z. 75.
- Frelek R., *Własność intelektualna*, [w:] *Internet. Ochrona wolności, własności, bezpieczeństwa*, red. Szpor G., Warszawa 2011.
- Gerecka-Żołyńska A., *Wpływ nowych kodyfikacji karnych na Ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1999, nr 2.
- Gienas K., *Dystrybucja kopii utworów za pomocą aplikacji peer to peer (P2P)*, „Prokurator” 2005, nr 4.
- Michniewicz G., *Ochrona własności intelektualnej*, Warszawa 2012.
- Mozgawa M., Rodaniewicz J., *Przepisy karne w prawie autorskim. Zagadnienia teorii i praktyki*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 7-8.
- Raglewski, *Odpowiedzialność karna*, [w:] *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. D. Flisak, Warszawa 2015.
- Serlikowska A., *Naruszenie praw autorskich w Internecie*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2013, t. XIII.
- Sieńczyło-Chlabicz J., *Prawo własności intelektualnej*, Warszawa 2015.
- Witkiewicz S., *Dziwny człowiek*, Lwów 1903.

Strony internetowe

<http://www.legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla>.

<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje>.

<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/wybrane-ustawy-szczegol/ustawa-o-prawie-autorsk/50878,Ustawa-o-prawie-autorskim-i-prawach-wo.html>.

STRESZCZENIE

Przedmiotem podjętych rozważań jest próba odpowiedzi na pytanie jak w Polsce na przestrzeni lat, począwszy od pierwszej polskiej ustawy o prawie autorskim z 1926 r. do czasów obecnych, kształtowała się odpowiedzialność karna z tytułu naruszenia praw autorskich polegająca na nieuprawnionym rozpowszechnianiu utworu. Analizie zostały poddane akty prawa polskiego, europejskiego a także międzynarodowego. Obecnie przestępstwo nieuprawnionego rozpowszechniania

utworu jest powszechnym zjawiskiem, naruszającym prawa majątkowe autorów, na którego wzrost wpłynął rozwój technologii cyfrowych, a szczególnie Internetu. Interesujące jest, jak w świetle wskazanych w tekście ustaw zmieniały się poglądy i wykładnia dotycząca nieuprawnionego lub niezgodnego z warunkami uprawnienia rozpowszechniania utworu.

SUMMARY

Criminal responsibility for the unauthorized dissemination of a work. Positions in doctrine and jurisprudence from the historical perspective

The subject of the considerations is an attempt to answer the question of how criminal liability for copyright infringement, based on the unlawful distribution of a work, has developed in Poland over the years starting from the first Polish Copyright Act of 1926 to the present day. The analysis covers Polish, European Union and international law. Currently, the offence of violating the property rights of authors is a common phenomenon, the growth of which has been largely influenced by the development of digital technologies, especially the Internet. It is interesting to see how, according to the laws indicated in the text, views and interpretations regarding the unlawful use or distribution of copyright protected material have changed.